

Та ввечері й охрестили,	And even they christen him
І Марком назвали.	And Mark is the name of him.
Росте Марко: старі мої	So Mark grows
Не знають, де діти.	And so it goes [6, с. 318].

Дослідниця, аналізуючи перекладацький матеріал Хантера наголошує на ритмічній невпорядкованості чи, радше, стихійності, що заважає правильному сприйманню вірша та зменшує художню цінність перекладів.

Найбільш еквіритмічно досконалыми вважає М. Коцюбинська переклади Джона Віра. На переконання вченої, перекладацька майстерність Віра щодо ритміки якісно відрізняється від Ліндсея та Хантера. Авторка зазначає, що Вір намагається зберегти розмір вірша Шевченка й підбирає слова так, щоб при вимові кількість складів рядка перекладу відповідала оригіналові. На підтвердження цього авторка подає розгорнутий аналіз ритмічної структури уривка з «Кавказу». Авторка наголошує на гнучкій зміні ритмів та синтезі змістовного й ритмічного.

Отже, М. Коцюбинська у перекладацькому арсеналі англійських інтерпретаторів Шевченка відзначила різні засоби наслідування ритміки поезій великого Кобзаря, що по-різному наближає переклади до своєї і неповторної ритміки оригіналу.

Підводячи підсумки аналізу сприйняття творчості Шевченка у англійському світі, М. Коцюбинська

підкреслює, що надзвичайно важливим завданням перекладача є збереження національної специфіки першотвору. Розмірковуючи над головними концептами вдалого літературного перекладу поезії Т. Шевченка, вчена звертає увагу на основні чинники, що зумовлюють своєрідність даної поезії та впливають на специфіку її адекватної передачі засобами англійської мови, зокрема органічне злиття з оригіналом та збереження ритміки оригіналу. У зв'язку з цим дослідниця, подаючи характеристику найвагоміших перекладів Шевченкового поетичного слова англійською мовою, виокремлює високомистецькі переклади Джона Віра та Етель Войнич, які сприймаються як повноцінні художні твори та повністю відтворюють красу Шевченкового слова.

1. Kobzar of the Ukraine: Being select poems of Taras Shevchenko / done into Engl. verse with biogr. fragments A. J. Hunter. – Teulon, Manitoba, 1922. 2. Жадань і задумів неспокій: З творчої спадщини Бориса Тена (вірші, переклади, статті, листи, спогади) / Упоряд.: А. Ф. Журавський, К. В. Ленець. – К.: Рад. письменник, 1988. – 550 с. 3. Зорівчак Р. Сприйняття особистості та творчості Тараса Шевченка у Великій Британії / Р. Зорівчак // Всесвіт. – Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2011. – № 3–4. – С. 211–215. 4. Коцюбинська М. Книга споминів / Михайлина Коцюбинська. – Х.: Акта, 2006. – 288 с. 5. Коцюбинська М. Поезії Т. Г. Шевченка в англійських перекладах / М. Коцюбинська // Твори Тараса Григоровича Шевченка в перекладах на західні мови (Зб. ст.). – К., 1958. – С. 5–31. 6. Коцюбинська М. Шевченко в англійських перекладах / М. Коцюбинська // Зб. пр. 4-ї наук. шевченк. конф. / Відп. ред. Є. П. Кирилюк; АН УРСР. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1956. – С. 309–327. 7. Рильський М. Мистецтво перекладу / М. Рильський – К.: Дніпро, 1975. – 343 с.

Світлана Пилипишин,
Богдан Роман

Предметність критичних оцінок українського письменства в російській науковій думці кінця XIX століття: від Тараса Шевченка до Пантелеймона Куліша

У статті подано нове трактування творчості Т. Шевченка та П. Куліша в російському літературознавстві кінця XIX століття, що увиразнює питання рецепції української літератури в російському суспільстві. Зважаючи на геополітичні виміри, російські погляди на творчість українських поетів дослідники рестаурують за текстами й літературно-критичними оцінками того часу, зберігаючи при цьому правописні, граматичні, стилістичні норми. Враховано ретроспекцію в переосмисленні літературного фактажу.

The article provides new interpretation of the works of T. Shevchenko and P. Kulish in the Russian literary criticism in the end of the nineteenth century to show perception of Ukrainian literature in the Russian society. Taking into account geopolitical aspects, a researcher restores Russian views of creation of Ukrainian poets from literary texts and critical evaluations of that time keeping thus spelling, grammatical and stylistic norms. Retrospection is taken into account in the process of reconsideration of the literary facts.

Постать Тараса Шевченка – його біографію і творчість – вивчало чимало дослідників. Проте і до сьогодні немає конструктивної оцінки творчості цього митця в російськомовному світі періоду 70–90-х років XIX століття, хоча літературознавці певною мірою розглядали цю проблему. Але та переоцінка цінностей, що охопила на початку 90-х років XX століття усі сфери українського суспільства, дає підстави вважати їхні праці такими, що писалися на вимогу часу. У проекції нашої теми йдеться про історизм прийнятих оцінок. Текстуальний матеріал (критичний та художній) унаочнює відтінки складних колізій, конфігурацію і логіку процесів, що стають тепер

предметом уваги та оцінок з погляду компаративістики. У наш час феномен предметності оцінок, те, про що висловлювалися протягом XIX століття російськомовні дослідники українського письменства, може набувати концептуальної трансформації за орієнтирами Р. Козеллека [5; 6].

Уже з часу появи першого видання «Кобзаря» Т. Шевченка російська критика звернула на тодішнього початківця певну увагу. І відтоді зацікавленість його постаттю зростала.

Окремі російські публіцисти відзначали його як «последняго кобзаря и перваго великаго поэта новой великой литературы славянского мира» (Аполлон

Григорьев, «Время», 1861 апрель). О. Кониський натомість вважав інакше: «Написать биографию Шевченка, а тъмъ болѣе сделать всестороннюю критическую, безпристрастную оцѣнку его поэтических произведений значитъ написать исторію культуры и просвѣщенія въ Россіи вообще и въ частности на Украинѣ за столѣтіе, начиная съ пятидесятихъ годовъ XVIII вѣка» [7, с. 175]. Цей письменник та історик, мотивуючи свою думку, продовжував: «Нельзя указать другого поэта въ исторіи всемірной литературы, который былъ бы къ народу болѣе близокъ во всѣхъ отношеніяхъ, болѣе понятенъ народу, – болѣе, такъ сказать, народенъ, чѣмъ Шевченко. Вотъ почему въ средѣ народной массы ни одинъ поэтъ не былъ такъ понятенъ, какъ Шевченко, и такъ популяренъ «подъ сельскою стріхою» (кровлей), какъ онъ» [7, с. 176]. Жодному із попередників Т. Шевченка (І. Котляревський, Л. Боровиковський, П. Гулак-Артемовський, Г. Квітка-Основ'яненко) цей діяч російсько-української культури не надавав такого значення.

Коли пізніше, уже в другій чверті XIX століття, з'явився селянин у творах західноєвропейської літератури, то майже одночасно з Ауербахом це відгукнулося і на Україні. «Это былъ голосъ ясный, определенный, сильный и тъмъ болѣе могучій, что онъ былъ не просто голосъ писателя, но стонъ, вопль писателя изъ убогой темной избы крепостного крестьянина» [7, с. 180].

Одним із перших відгукнувся у Росії на твори Т. Шевченка М. Добролюбов: «Появление стихотворений Шевченка интересно не для одних только страстных приверженцев малороссийской литературы, но и для всякого любителя истинной поэзии. Его произведения интересуют нас совершенно независимо от старого спора о том, возможна ли малороссийская литература» [2, с. 379]. М. Добролюбов не відкидав права існування української мови, але виключно для простого люду: «Но само собою разумеется, что никто не откажет малороссийскому, как всякому другому народу в праве и способности говорить своим языком о предметах своих нужд, стремлений и воспоминаний, никто не откажется признать народную поэзию Малороссии. И к этой-то поэзии должны быть отнесены стихотворения Шевченка» [2, с. 380]. Публіцист навіть у російській літературі не бачив такого народного поета, як Шевченко в українській. «У Шевченка весь круг его дум и сочувствий находится в совершенном соответствии со смыслом и настроем народной жизни. Он вышел из народа, жил с народом и не только мыслью, но и обстоятельствами жизни был с ним крепко и кровно связан» [2, с. 380].

М. Добролюбов не сумнівався, що Україна з захопленням зустріне Шевченкового «Кобзаря», бо віднаходив у Т. Шевченка всі елементи народної пісні. Так, «Гайдамаків» він вважав близькими до «малороссийских исторических дум». Російський критик зазначав, що поет настільки проймається

настроями зображуваної епохи, що сучасного йому оповідача видно лише у ліричних відступах.

Відгомін малоросійських пісень відчув М. Добролюбов і в поемах «Катерина», «Наймичка». Публіцист-критик писав, що спокійний сум, не схожий ні на тугу романтичних героїв, ні на гіркий відчай, але такий, що стискає серце, є постійним елементом поезії Т. Шевченка.

Російський критик не заперечував неабиякого таланту митця, вважаючи його творчість цікавою не лише для українців, а й для росіян, такою, що може в будь-кого викликати співчуття.

Зазначимо, що в період валуєвсько-емських акцій самодержавства в російській періодиці того періоду практично не зустрічається рецензій, журнальних заміток, статей про життя і творчість Т. Шевченка. Винятком були поодинокі публікації в розділі «Бібліографія» київського часопису «Кіевская старина». Щоправда були й окремі монографії, присвячені постаті генія (Маслова, Чалаго, С. Н. Кулябки, барона Battaglia «Taras Shewchenko. Zycie i pisma jego», Lwów, 1865). Але всі вони були суто біографічні, тобто популяризували загальновідомі факти з життя поета.

Так, В. Г-ко (очевидно, Василь Горленко) у рецензії на книгу С. Н. Кулябки «Тарасъ Григорьевичъ Шевченко (По книгѣ Чалаго и по «Кобзарю»)» зазначав: «...» все что у нас раньше посвящено было личности поэта, далеко отъ типа творческой, художественной характеристики» [1, с. 676]. Причини цього різні: не всі твори поета вийшли тоді у світ, не утвердилося ще його значення в суспільній свідомості, адже до 1883 року «Кобзар» не друкувався в Росії шістнадцять років. А в останньому виданні, яке вважалось найповнішим, не вміщені чотири поеми і тридцять три інші твори, а в тих віршах, що надруковані, є суттєві зміни, які пропустила цензура. Не були видані ще повісті Т. Шевченка, надрукована лише частина його листування. Проте, вважає Г-ко, всебічне розкриття цієї особистості необхідне, бо: «Среди невзгодъ и испытаній пронесъ онъ (Т. Шевченко) свой крестъ и, вмѣстѣ съ Гоголемъ, разомъ явился вѣщимъ выразителемъ живихъ, великихъ духовныхъ силъ того племени, которое въ то время казалось почившимъ духовно (...). Образы такихъ людей – достояніе потомства, и всякая черта ихъ жизни для него значительна» [1, с. 676]. Надзвичайно влучною була логіка такої оцінки.

У 1888 році вийшли «Поэмы, повести и рассказы» Т. Г. Шевченка, написанні на руському мові. Съ портретомъ поета. Изд. редакції «Кіевской Старини». У тому ж році в журналі «Вѣстникъ Европы» на це видання відгукнувся О. Пипін. Він визнавав, що раніше не публіковані твори українського поета – це літературний факт надзвичайно цікавий, адже слава Т. Шевченка створена його поезіями, писаними українською мовою. У російську літературу він увірвався тільки в перекладах, і то не завжди вдалих. І лише наприкінці 80-х років XIX століття, на думку О. Пипіна, Т. Шевченко постав перед читачами як

письменник російський, бо «то небольшое что было имъ издано по-русски, было забыто за его главной славой, стихотворениями малорусскими» [8, с. 246].

У своїй статті автор дорікав М. Костомарову за те, що отримавши рукописи російських творів Т. Шевченка від М. Лазаревського, історик протримав їх приблизно тридцять років. І навіть через стільки часу думка про видання належала близьким до М. Костомарова любителям творчості славного поета, на прохання яких ці твори М. Костомаров передав до друку. «Отнынѣ эти русскія сочиненія Шевченка должны стать необходимымъ источникомъ для определения его личности и поэзии, какъ неразрывное дополнение къ его малорусскимъ произведениямъ: тѣ и другія проникнуты однимъ общимъ духомъ – той же грустной рефлектирующей поэзией, той же глубокой привязанностью къ родинѣ, ея народу, сходными картинами изъ современного быта», – вважав О. Пипін [8, с. 248].

Поезію Т. Шевченка російські вчені 70–90-х років XIX століття розглядали й вивчали тільки у зв'язку з його біографією. Творчість поета, починаючи ще з 40-х років XIX століття, деякі критики сприйняли з різко вираженою антипатією. Досить згадати виступи В. Белінського, які відзначалися гострою критикою не лише віршів Т. Шевченка, а й української літератури в цілому. О. Пипін намагався пояснити цю антипатію кількома десятиліттями пізніше: «Происхождение этой антипатии можетъ быть объяснено: лучшія силы русской литературы того времени, т.-е. сороковых годовъ, были поглощены вопросами искусства, въ которыхъ сосредоточивались у нихъ и вопросы философскіе, и вопросы практической общественной жизни; было настоящимъ требованіемъ выяснитъ себѣ основныя нравственныя начала, личное право, за которымъ вдали виделось и право общественное, и въ этой заботѣ о первоначальныхъ общихъ принципахъ не только забывалась, но даже отталкивалась та дѣйствительность, которая казалась слишкомъ частнымъ явленіемъ и возвеличеніе которой казалось узкимъ ограниченнымъ пристрастіемъ, безсознательной непосредственностью» [8, с. 248].

Російський учений добре розумів, що з точки зору зацікавлень 40-х років XIX століття, коли вся увага освіченого суспільства зосереджувалася на філософії Гегеля, Шеллінґа чи на творчості Шекспіра, Байрона, Гете, в яких вбачались найглибші здобутки людської думки і поетичні одкровення загальнолюдського духу, українська література могла здаватися вузьким провінціалізмом, який намагався лише втримати людей, апелюючи до звичаїв, до старовини. Самобутня література, вважали російські вчені, оспівувала патріархальний побут, змальовувала сільські картини, відшуковувала моменти патріотичного захоплення в народних повстаннях.

Так звані народні поети, зазвичай, або повторювали народні сюжети в цілому; або у форму народного вірша вкладали власні думки; або користувалися

народними темами для новітніх намірів, які були народу незбагненні. Натомість об'єднатися, злитися з народнопоетичним змістом, перейнятися його стилем вдавалося тільки геніальним літературним талантам. У Т. Шевченка, на думку О. Пипіна, таке єднання складало органічну рису його творчості. Учений у такому ракурсі високо поцінував драму «Никита Гайдай», поеми «Безталанний», «Сліпа» українського поета, які були надруковані в журналі «Маяк». Цей часопис відзначався прихильністю до «обласних» інтересів, у тому числі і до української літератури. «Маяк» захищав права цієї літератури, друкував статті з української етнографії.

Аналізуючи повість «Близнецы», О. Пипін зазначив: «Повѣсть любопытна въ разныхъ отношеніяхъ. Разсказъ, какъ и въ другихъ русскихъ повѣстяхъ Шевченка очень простъ и непритязателенъ; народный бытъ извѣстенъ автору наизусть, какъ пережитый имъ самимъ, а не изученный постороннимъ человекомъ, – какъ последнее бываетъ заметно у иныхъ повествователей изъ народного быта. Наконецъ, въ разсказѣ есть интересныя подробности чисто автобиографическаго характера» [8, с. 265].

Схвальний відгук О. Пипіна отримала і повість Т. Шевченка «Художник»: ««...» въ цѣломъ разсказѣ дышетъ правдой, если не реальной, то идеальной, и во всякомъ случаѣ остается чрезвычайно характернымъ биографическимъ матеріаломъ, какъ отраженіе внутренняго состоянія поэта въ критическую эпоху его жизни. Передъ нами проходитъ цѣлая драма освобожденія отъ крепостной власти талантливого юноши, который уже скоро послѣ того сталъ первостепеннымъ малорусскимъ поэтомъ» [8, с. 267].

Підсумовуючи свої дослідження російськомовної спадщини Т. Шевченка, О. Пипін твердив, що у всіх цих творах незмінно наявні картини кріпосного насильства. Це зумовлювалося не лише особистою долею поета. Кріпацтво – це одна з найболючіших виразок на житті українського народу, на яку завжди спрямовувалась увага письменників.

Та з іншого боку, О. Пипін гадав, що російські повісті Т. Шевченка не можна оцінювати тільки з естетичної точки зору, як тільки художні твори. Автор, на думку російського критика, не ставив перед собою конкретно художнього завдання. Про це свідчив той факт, що Т. Шевченко як автор завжди виступає очевидцем подій, його повісті насичені автобіографічними подробицями, і дійові особи – достовірні постаті, а у повісті «Музикант» персонажі навіть виступають під справжніми іменами. Усе це свідчить про те, що метою письменника була не просто вільна творчість. Він хотів розповісти про те, що пережив сам, а форма повісті лише узагальнювала ті явища, які йому доводилося спостерігати і які насправді не були одиничними, а навпаки, належали до загального характеру суспільного ладу.

Таким чином, попри вимоги російської реальної критики, у творах Т. Шевченка треба бачити лише те,

чим вони (твори) могли вийти в умовах його особистого життя: це не стільки повісті, скільки нариси власних спогадів, портретів, картини улюблених українських візій. І з цієї точки зору, вважав О. Пипін, можна знайти в них багато цікавого для вивчення самої особистості письменника.

Читаючи і досліджуючи Т. Шевченка, російський критик закликав не забувати, що йдеться про людину в повному розумінні з народу, яка лише у двадцять чотири роки стала з кріпака вільним малярем, вперше могла навчатися і ввійти у вище суспільство. І якщо незадовго можна було побачити його твори українською і російською мовами, то треба лише дивуватися, як швидко він засвоїв літературну форму і знайшов у ній вираження для свого поетичного таланту.

Таким чином, зважаючи на політичні умови 70–90-х років XIX століття, російський критик схвально і вирозуміло оцінює творчість Т. Г. Шевченка, не відкидаючи її національного характеру.

У 1897 році в часописі «Русская мысль» була надрукована стаття І. Іванова «Шевченко въ кругу народныхъ поэтовъ». Возвеличуючи такі постаті світової літератури, як І. Тургенєв, Гете, Бернс, Беранже та інші, автор затруднявся, яке ж місце у цій когорті віддати Т. Шевченкові. На його думку, він не досягає величі згаданих поетів, адже «хлопъ, смѣнвшій ярмо на ножъ, герой только для такого же безправного и презрѣннаго хлопа, какъ онъ самъ: для всѣхъ другихъ онъ – разбойникъ, собака, въ бѣшенствѣ бросающаяся на своего господина. Попробуйте воспеть такую исторію и такихъ героев!» [3, с. 145].

«Бути народним» публіцист розуміє по-різному. Можна любити і високо цінувати народ як велику, але внутрішню силу. Можна до найменших подробиць вивчати народне життя і психологію, але тільки як предмет знань та спостережень. «Есть третья любовь. Она не восторгается и не нуждается ни въ какихъ изслѣдованіяхъ, она просто естественное тождество личности съ предметомъ, деятеля съ народомъ. И практическіе результаты этого народничества часто совершенно противоположны понятіямъ и идеаламъ народниковъ по разуму и по политике. Мы это видимъ на примерѣ Шевченка» [3, с. 146]. На думку критика, він залишиться при своїй самотній хаті, при піснях бідняків, при синьому морі, але поет тим самим «ризикуює» залишитися при таких самих слухачах. Т. Шевченко, вважав І. Іванов, послідовний у своєму плебействі – від поезії до найменших подробиць особистого життя.

На протигагу російським критикам український учений М. Сумцов не так різко критикував Т. Шевченка за його народність, але вважав її головною проблемою вивчення його поезії, оскільки неможливо, на його думку, чітко провести межі між українською народною поезією і власною творчістю поета. Учений навіть окреслив два споріднені елементи в народності Т. Шевченка:

1) народність зовнішня, запозичена (у А. Міцкевича, О. Пушкіна, М. Лермонтова);

2) народність внутрішня, психологічно успадкована. Душа Т. Шевченка, на думку М. Сумцова, настільки сповнена народності, що будь-який, навіть чужий, запозичений мотив набуває в його поезії українського національного забарвлення [9].

У 1857 році в журналі «Русская Бесѣда» друкувався історичний роман П. Куліша «Чорна рада». Цей факт не залишився поза увагою російської критики (О. Пипін), особливо епілог, де автор заперечував припущення, що виданням свого роману по-українськи він прагнув до творення окремої літератури. О. Пипін підмітив непослідовність П. Куліша в його поглядах на народність і літературу, а також в оцінці творчості письменників (Г. Квітки-Основ'яненка та Т. Шевченка).

Не менше зацікавила російських критиків і праця П. Куліша «Відокремлення Малоросії від Польщі». Так, у «Русскомъ вѣстникѣ» були надруковані історико-критичні замітки Г. Карпова про цю публікацію. Російський публіцист обурювався, що П. Куліш «сочинилъ книгу, изумляющую обиліемъ бранныхъ эпитетовъ, которыми чуть не на каждой страницѣ quasi-историческаго труда просвѣщеннаго польскими источниками малоросса надѣляется «казацкій батько» Богданъ Хмельницкій. Ухо благовоспитаннаго читателя не мирится съ такими приставками къ имени знаменитаго гетмана: «свирѣпый разбойникъ, кровожадный звѣрь, безпутный варваръ, вѣчно пьяный отъ горілки и проливаемой крови, людоѣдъ, соръ Рѣчи Посполитой, уродъ нашей малороссійской семьи, лицемѣрь, плуть, пройдоха, развратникъ, грязная душа, измѣнникъ, предатель по природѣ и воспитанію» [4, с. 300]. Автор дивувався, як Імператорское Общество Истории и Древностей Россійскихъ надрукувало подібне у своїх «Чтеніяхъ», не змусивши П. Куліша очистити твір від подібних виразів, пояснюючи це тим, що «Відокремлення Малоросії від Польщі» як дослідження «въ предѣлахъ находившихся у автора подъ руками источниковъ и пособій, составлено, по его убѣжденію, добросовѣстно; за выводы же изъ этихъ изслѣдованій, изъ уваженія къ свободамъ науки, отвѣчаетъ авторъ, и редакція съ его историко-политическими взглядами себя не объединяетъ. Но ругань не есть выводъ изъ научныхъ изслѣдованій, а является плодомъ личной изобрѣтательности сочинителя, никакого уваженія не заслуживаетъ и ничего общаго съ свободою науки не имѣетъ» [4, с. 300–301].

На думку Г. Карпова, П. Куліш поглумився не лише над історією запорізького козацтва, а й над росіянами, носіями духу «руської» народності в Речі Посполитій. Публіцист слушно відзначив, що автор з повагою ставився лише до польського панства і предметом свого захоплення вибирав таких його представників, як Станіслав Жолкевський, Станіслав Конєцпольський. Проте, продовжував Г. Карпов, «личное мнѣніе и личныя чувства г. Кулиша, пишущаго на своемъ

хуторъ исторію «отпаденія» Малороссіи отъ Польши по «собственнымъ» источникамъ, ни въ чемъ не выражаютъ «малорусскаго признанія», которое краснорѣчиво выразилось за одно съ великорусскимъ общественнымъ мнѣніемъ въ сооруженіи памятника знаменитому гетману, по праву занимающему въ нашей исторіи почетное мѣсто въ ряду воистину великихъ собирателей земли русской. Г-нь Кулишъ можетъ сколько угодно утѣшать поляковъ и протягивать имъ руку на какихъ угодно условияхъ, но только благоволилъ имъ все это говорить имъ отъ себя лично, а не отъ имени великороссійскаго и малороссійскаго народовъ» [4, с. 302].

П. Кулиш, здогадувався Г. Карпов, користувався переважно польськими джерелами, нехтуючи іншими документами російського походження, чим і пояснюється до певної міри те, що в основу його тритомної праці покладена ідея зради. Але якщо ненависть поляків до постаті Б. Хмельницького можна пояснити, то неприязнь до нього П. Кулиша залишається нерозгаданою.

Російська цензура завжди уважно стежила за діяльністю П. Кулиша та ретельно вивчала будь-які його прохання. Так, у «Русскомъ обозреніи» М. Шаховський наводив уривок з відгуку тодішнього начальника III відділу Долгорукова, що стосується альманаху «Хата»: «Имѣю честь, увѣдомить ваше превосходительство, что, принимая въ соображеніе свѣдѣнія о губернскомъ секретарѣ Кулишѣ, которыя ясно доказываютъ, что онъ въ литературной своей дѣятельности слѣдуетъ прежнему направленію, бывшему причиной особыхъ мѣръ, принятыхъ противъ него правительствомъ, я полагаю бы разрешеніе губернскому секретарю Кулишу изданія журнала отклонить» [10, с. 210].

Прочитавши повість П. Кулиша «Михайло Чернишенко», Шевиричів вітав її наступними рядками, які також цитував М. Шаховський: «Г. Кулишъ первымъ своимъ опытомъ не измѣняетъ тому высокому мнѣнію,

которое мы уже имѣемъ о его соплеменникахъ, и общаетъ много прекрасныхъ надеждъ въ будущемъ своемъ развитіи» [10, с. 214].

Підсумовуючи свій нарис про П. Кулиша, М. Шаховський зазначав, що вболіваючи постійно за гірку долю Галичини, П. Кулиш не тільки горів бажанням підтримати в русинах національну самосвідомість, а й намагався подати російській громадськості правильне розуміння становища українців в австрійському підданстві. Він був переконаний, що літературна форма повісті відкриє найлегший і найпростіший шлях для того, щоб зацікавити російських читачів і привернути їх увагу до закордонної України.

Таким чином, за працями російських учених ми вибудовували конструктивні оцінки творчості Т. Шевченка, П. Кулиша в російськомовному середовищі кінця XIX століття. Подібні акценти вчених і становлять предметність їхніх критичних оцінок українського письменства окресленого періоду.

1. Г-ко В. Тарасъ Григорьевичъ Шевченко (По книгѣ Чалаго и по «Кобзарю») С. Н. Кулябки. Киевъ, 1884 г. / Горленко В. // Киевская старина. – 1883. – Т. 7. – № 12. – С. 675–676.
2. Добролюбов Н. «Кобзарь» Тараса Шевченка // Избранное / Николай Добролюбов. – М.: Правда, 1985. – С. 379–389.
3. Ивановъ И. Шевченко въ кругу народныхъ поэтовъ / И. Ивановъ // Русская мысль. – 1897. – № 6. – С. 135–154.
4. Карповъ Г. Въ защиту Богдана Хмельницкаго: [Историко-критическія объясненія по поводу сочиненія П. А. Кулиша «Отпаденіе Малороссіи отъ Польши», Москва, 1890] / Г. Карповъ // Русскій вѣстникъ. – 1890. – № 2. – С. 300–305.
5. Козеллек Р. Минуле майбутнє: [про семантику історичного часу] / Райнгард Козеллек; [пер. з німец.: В. Швед]. – К.: Дух і літера, 2005. – 380 с.
6. Козеллек Р. Часові пласти: [дослідження з теорії історії] / Райнгард Козеллек; [пер. з німец.: В. Швед]. – К.: Дух і літера, 2006. – 436 с.
7. Конисскій А. Дѣтство и отрочество Т. Г. Шевченка / А. Конисскій // Русская мысль. – 1893. – № 3 – С. 175–180.
8. Пыпинъ А. Русскія сочиненія Шевченка / Александръ Пыпинъ // Вѣстникъ Европы. – 1888. – № 3. – С. 246–286.
9. Сумцовъ Н. О мотивахъ поэзии Т. Г. Шевченка / Николай Сумцовъ // Киевская старина. – 1898. – № 2. – С. 210–228.
10. Шаховской Н. Памяти П. А. Кулиша / Н. Шаховской // Русское обозрѣніе. – 1897. – № 3. – С. 192–227.

Василь Чабанов

Тарас Шевченко про збереження етнокультурної самобутності українців в контексті євроінтеграційних процесів

У статті розглядається вплив творчості Т. Шевченка на збереження та відтворення етнокультурної самобутності українців в контексті європейських інтеграційних процесів.

This article examines the influence of the works of Taras Shevchenko on the preservation and restoration of ethno-cultural identity in the Ukrainian context of the European integration process.

*Учітесь, читайте і чужому научайтесь,
а свого не цурайтесь*

Т. Шевченко

Постать геніального пророка України Тараса Шевченка в національній культурі, мистецтві, науці щоразу актуалізується кожним новим поколінням у відповідності до конкретних вимог часу. Адже Шевченкове «Чиї сини, яких батьків ми діти?» закликає пам'ятати

славне минуле наших предків, задуматись над сьогоденням та майбутнім нашого самобутнього розвитку.

Сучасні європейські інтеграційні процеси спонукають вітчизняних дослідників звертатися до життєвих настанов Тараса Шевченка щодо збереження етнокультурної самобутності українців. Ці процеси є важливою складовою світових глобалізаційних перетворень, що несуть об'єктивні соціально-економічні та соціокультурні зміни, актуалізуючи потребу тео-